

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

3
FØROYA FÓLKAHÁSKÚLAFELAG

ÁRBÓK FYRI 1949—50

XII

TÓRSHAVN MCMLI

Statens pædagogiske Studiesamling
København

FØROYA FÓLKAHÁSKÚLAFELAG

ÁRBÓK FYRI 1949—50

XII

TÓRSHAVN MCMLI

Frá Føroya Fólkaháskúla.

Eitt og annað er av tíðindum frá skúlanum, síðani seinasta ár-bókin kom, 1947/48.

Ein spurningur, sum fólk eru áltráð aftir at frætta frá er byggingin. Har er fyrst at nevna, at skúlin seinasta vetur keypti jarðarstykki aftur at úti á Frælsinum, og harvið er endiliga avgjørt, at skúlin verður ikki fluttur úr stað, sum hugsað hefur verið um, men verður verðandi úti á Frælsinum, tí nú er grundöki skúlans so mikið, at væl ber til at halda fram har og pláss er til nýbyggingar. Hetta er eitt framstig, og stjórn skúlans er greið yvir, at sjálvur byggispurningurin ikki tolir at bíða longur, men troðkar á at verða framdur.

Í síðstu árbók er sagt frá, at tingið hevði jattað pening til neyðturviligar umvælingar av skúlahúsunum. Í 1948 varð farið undir hesar umvælingar, og skúlin varð málaður innan og uttan, og linoleum lagt á nökur gólv. Síðani kom av ymsum orsökum stöðgur í umvælingararbeiðið. Men tað varð so uppافتur tikið summarið 1950, og tá vórðu fullgjörðar tær ætlaðu umvælingar: partur av kjallaranum varð útgrivin og gólv stoypt, septik-tangi og kloak vórðu gjörd, og wc. uppsett í kjallaranum og á loftinum; harafturat vórðu húsini takt av nýggjum við jarni og asbesti, tí takið var heilt farið. — Umvælingarnar hava so tilsamans kostað 21.596,91 kr., og tingið hefur víst sína vælvild og hefur latið skúlanum hendan pening í studningi.

Á ólavsöku 1949 flutti museumsinspektörur Holger Rasmussen frá Nationalmuseet í Keypmannahavn röðu um Dansk Folke-museum, frá tess byrjan í smáum seinra partin í 19. öld til tað í dag er ein týðningarmikil tættur í fornleivdar- og sögugranskingini. Hann var sjálvur hetta summarið saman við tveimum hjálparfólkum frá Nationalmuseet í Føroyum fyri Dansk Folkemuseum og máldi upp gomul hús, fyrst og fremst Dúvugarðar í Saxun. Og sum hann sjálvur sigur (í samandrætti av röðuni):

Den aktuelle opgave for D. F. på Færøerne er undersøgelsen og opmålingen af gamle gårde, der endnu har bevaret deres oprindelige karakter. Det er endnu muligt at finde gårde på Færøerne, hvor kulturhilledet i det store og hele ikke er ændret, men det varer ikke længe, førend de ikke er til. Arbejdet står i samvirke med museet i Thorshavn og med medarbejder-

skab fra færøsk side. Materialet vil blive deponeret såvel her i Thorshavn som i Nationalmuseet i København.

Tann 1. november 1949 vóru 50 ár síðani skúlin byrjaði starv sítt. Tessvegna tók Föroya Fólkaháskúlafelag tað ódnartak at geva út stórt og prýðiligt minnisrit, sum varð sent limunum ókeypis. Sjálvan dagin 1. november varð hövd minnisveitsla á Háskúlanum. Nógv fólk var komið saman til hesa hátíð, gamlir næmingar og onnur, sum hava áhuga fyri háskúlastarvinum. Her vórðu röður fluttar. Fyrst beyð háskúlastjórin fólkið vera væl komið. Síðani talaði H. A. Djurhuus. Tað vóru minni frá skúlanum í Fögrulíð, og hann mintist í nýtum orðum tey gomlu, ið her hava starvast. R. Rasmussen mintist aftur á arbeiðið við Háskúlan öll hesi ár og talaði so um háskúlar og háskúlastarv í mótsetning til eksamensskúlar.¹⁾ Mourits Mohr talaði - í myndum - um skúlans arbeiði soleiðis sum tað hevði vaksið seg upp og um vónir fyri framtíðina. Síðani hövdu aðrir orðið. Líggjas Húsgarð talaði um tann týdning skúlin hevði haft fyri ung-fólkið, men helt fram, at vit tó ikki máttu gloyma, at serskúlar fyri tey ymisku arbeiðsøkini eisini eru neyðugir og hava stóran týdning, meðan teir búgva fólkið út til tey ymissu störv á landi og sjógvi. Chr. Lützen heilsaði skúlanum og treiv so aftur í tað, sum Rasmus segði um eksamensskúlar og helt, at hann hevði verið nakað harður við hesar skúlar. Louis Zachariassen, Daniel Klein, Poul E. Petersen, Poul Petersen, Jákup Kjeld og aðrir hövdu eisini orðið um skúlans virki ígjøgnum árinum og um vónir fyri framtíðina, og mintust á hugnaligar lötur á skúlanum. Og Heðin Brú bar fram kvøðu frá Háskúlafelaginum.

Heilsanir komu til skúlan bæði úr Föroyum og uttan úr hinum norðanlundunum. Og frá tveimum vinum skúlans, Mariu Mikkelsen og Christoffer Lützen fekk skúlin virðismikla gávu: Eitt úrval av Jack Londons romanum í átta bindum, og frá Sverra Dahl fekk skúlin lestrabók J. Dahls: »Meðan hildið verður heilagt«.

Sumarið 1950 var á mangan hátt minnisvert. Hin 20. juni kom C. P. O. Christiansen frá Grundtvigs háskúla. Hann kom í Drotningini og var á veg til Íslands, men meðan hann stöðgaði í Tórshavn, vildi hann fegin hava ein fund saman við sínum gomlu næmingum úr Föroyum og hevði biðið um innivist fyri hesum fundi á Háskúlanum. Og sjálvandi vóru vit fegin við. Næmingafundin hevði hann so um dagin, og sitt av fólki var komið bæði úr Havn og av bygdum. Og um kvöldið var almennur fundur á skúlanum. C. P. O. flutti eina minniliga röðu um norðurlendskt samarbeiði, heilt frá drotningar Margretu dögum til í dag, nú felögini Norden og Norrænafelegið í Íslandi eru tann miðdepil, ið so nógv gott samarbeiði kemur frá. Hann bað fólk taka orðið viðvíkjandi spurninginum, um tað var ikki beint, at vit her í Föroyum stovnaðu eina

¹⁾ Greinin er prentað á øðrum stað í bókini.

deild av hesum felagsskapi. Tey flestu tóku undir við C. P. O., meðan R. Rasmussen helt, at sum okkara andliga og politiska stöð er í dag eru vit ikki búnir at taka hetta felagsarbeiði upp á okkum.

Viku fyri ólavsöku vitjaðu okkum háskúlafólkini, hjúnini Carin og Carl Guldagger Hansen frá norðurlenska háskúlanum í Kungälv. Tey hövdu hvørt sín tíma við næmingunum, Carin helt röðu um Harry Martinson, sum er uppi í fremstu rithövdum í Svíaríki í dag, og Carl las upp úr H. C. Andersens ævintýrum. Seint munnu næmingarnir fara at gloyma hesar tímar. — Danskur lærari, Ruge úr Suðurjútlandi, sum var og ferðaðist í Föroyum, kom ein dagin út á skúlan og slutti röðu um Suðurjútland í dag og tað

Johan Kallsøy.

C. P. O. Christiansen.

standandi stríð har er, orsakað av legu landsins millum Danmarkar og Týsklands.

Enn var ein svenskur háskúlamaður og viljaði skúlan, Gunnar Furuland, rektor við Malung Folkhögskola í Vester Dalarne. Hann er ógviliga áhugaður fyri norðurlenskum samarbeiði, so sum grein hansara her í árbókini vísir. Stutt fyri ólavsöku hevði hann ein tíma í svenskum við næmingunum, og legði dentin á at vísa teimum, hvussu lík norðurlandamálini eru, tá ið væl verður gáað eftir.

Ólavsökufundurinn var fjölmentur. Har flutti Johan Kallsøy góða röðu um demokrati, um tað frælsi tað gevur og ta ábyrgd tað krevur av fólkinum. Hann nevndi ta ábyrgd, ið her liggur á skúlanum, tí grundstuðulin undir demokratinum er holl upplýsing fyri alt fólkið. Annar røðarin var Gunnar Furuland. Hann hevði inspirerað causeri um praktiskt norðurlendskt samarbeiði, har hann serliga helt fram, at norðurlanda fólkinu eiga at lesa bókmentir hjá hvørjum øðrum á upprunamálinum, tí so lík eru málini. At enda bar Guldagger Hansen fram eina heilsan frá skúlanum í Kungälv og gav skúlanum frá sær og konu síni góða gávu, virðismikla bók: Sten Selander: Levande svensk dikt, úrval av yrkingum frá 15. öld til í dag.

Enn eina virðismikla bókgávu fekk skúlin, Waldemar Lützen og frú góvu skúlanum 25 eintøk av Songbók Föroya Fólks, nýggju útgávu.

Skúlin er takksamur fyri hesar frálíku bókur, sum so væl ríka um hansara lítla bókasavn.

Sum næmingalistin vísir, var fullsett av næmingum 1949/50: 22 gentur á summarskeiðinum og 19 dreingir á vetrarskeiðinum. Og nú í summar, 1950 vóru 25 gentur á skúlanum og í vetur eru 19 dreingir. Hetta gevur gott treysti, at fólk so fjölment sökja skúlan.

Við vón um gott komandi ár sendir skúlin gomlum næmingum og vinum vinarlīga heilsan.

Jóhannes av Skarði.

Næmingar Føroya Fólkaháskúla 1949—50.

Summarið 1949.

1. Ása Bertholdi, Vági	... ..	fødd
2. Sunneva Dalsgaard, Hoyvík	... ..	1931
3. Únn Dam, Tórshavn	... ..	1932
4. Elisabeth Danielsen, Kvívík	... ..	1931
5. Margrethe Danielsen, Seyrvági	... ..	1930
6. Olga í Dímun, Dímun	... ..	1927
7. Erla Ellendersen, Hvalba	... ..	1931
8. Ingrid Hentze, Sandi	... ..	1928
9. Kirstin á Heygum, Tvöroyri	... ..	1931
10. Etly Jacobsen, Slættanesi	... ..	1931

11. Súsanna Jacobsen, Skála	1930
12. Jóhanna Joensen, Kollafirði	1931
13. Valborg Joensen, Svínoy	1930
14. Ása Johannessen, Sandavági	1932
15. Amalia Lamhauge, Rituvík	1932
16. Ninni á Lofti, Sandavági	1932
17. Petra Mikkelsen, undir Götueiði	1931
18. Agnes Niclasen, Velbastað	1931
19. Signeva Schröter-Thomsen, Hvalba	1932
20. Solveig Sörensen, Viðareiði	1930
21. Eva Tausen, Hovi	1930
22. Kirstin Wolles, Tröllanesi	1931

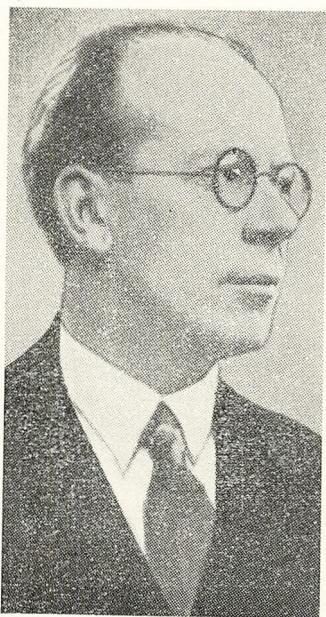
Veturin 1949—50.

	fæddur
1. Óli Kristian Dam, Kollafirði	1929
2. Joen Jacob Hansen, Klakksvík	1931
3. Tunmmas Hentze, Sandi	1933
4. German Holm, Tvöroyri	1926
5. Erland Joensen, Signabö	1930
6. Marius Joensen, Miðvági	1927
7. Simon Joensen, Svínoy	1928
8. Hans Pauli Berg Johannessen, Miðvági	1924
9. Anfinn Justinussen, Klakksvík	1927

10. Guttorm Klein, Gjógv 1932
11. Petur Knudsen, Heiðunum 1932
12. Brynjólvur Nattestad, Miðvági 1928
13. Havgrímur Nielsen, Heiðunum 1931
14. Harry Olsen, Rituvík 1933
15. Peter Mainhard Petersen, Svínø 1930
16. Agnar Reinert, Norðradali 1924
17. Andor Sivertsen, Gjógv 1932
18. Klaus Sólheyg, Klakksvík 1930
19. Magnus Zachariasen, Sandi 1929

Nordisk kunskap och nordisk kontakt.

Vägen till Nordisk väckelse, respekt och solidaritet.
Hälsning till FÖROYA FÓLKAHÁSKÚLI.

Gunnar Furuland.

Då jag för första gången — och kanske som förste svenske folkhögskoleman — har fått besöka och studera Färöarna och dess Folkhögskola et par tre veckor i juli och augusti, vill jag gärna bidra till det avtalade nordiska utbytet mellan Färöarnas och Malungs folkhögskolor med en liten synpunkt på detta samarbete som en liten men icke oviktig del av samarbetet mellan Färöarna och Sverige.

Det torde vara ett faktum, att viljan till alltmer nordiskt samarbete, förståelse och samverkan på alla områden i våra dagar tillväxer alltmer i alltfler kretsar, även de bredaste, i våra sex nordiska folk. Trots alla svårigheter, hinder och olyckor under andra världskriget och dess prövningar — och även som en frukt av dem!

Men för att vi skall få några bestående, ömsesidigt befruktande resultat härav måste alltfler folk-lager i alla våra folk allt djupare nås av allsidig, objektiv nordisk kunskap och upplysning och nordisk kontakt.

Kunskap och kontakt, som bäst kan skapa de tre väsentliga ting och förutsättningar, på vilka allt hållbart nordiskt samarbete måste vila: *Nordisk väckelse*, ömsesidig/fälles, gensidig/nordisk respekt för varandras egenart, och till sist som den skönaste frukten, *nordisk solidaritet!*

Alla har vi väl märkt skillnaden mellan »väckta« och »icke-väckta människor på livets olika områden — icke minst det nor-

diska? Tanklösa, fantasilösa, hjärtlösa, okunniga ord och handlingar, bristen på respekt för varandras egenart skapar irritation och vanskligheter för allt samarbete. Och utan nordisk solidaritetssinne är det blott löjligt att tala om olika slags »samverkan«, allra mest ekonomiskt och politiskt, försvarsmässigt.

Denna nordiska solidaritet är f. ö. blott första, enkla, nödvändiga steget till ett internationellt samarbete, som aldrig kann realiseras, om man hoppar över det första ledet i ett organiskt sammanhang!

Men för att dessa det nordiska samarbetets nödvändigaste tre punkter skall kunna förverkligas, måste grunden läggas i skolan och hos de unga. Och där, som senare, är *den ömsesidiga nordiska språkförståelsen* det första, enklaste och nödvändigaste. Utan allvarligt arbete och metod för ökande och spridande av denna hänger all det andra rara i luften!

Nu är Ni färingar så lyckliga, att Ni utom Ert modersmål också kan eller åtminstone lätt förstår danska, och därmed har lätt att förstå även norska och svenska. Dessutom har vi, färingar och svenskar, den fördelen, att vi utan vidare kan *läsa* och direkt förstå varandras skriftspråk, utan översättning. Låt oss använda denna förmån! Ni färingar kan dessutom omedelbart förstå även talad svenska, men vi svenskar, tyvärr, icke genast talad färöiska, då uttalet är så skilt från synbilden i skrift, från vår synpunkt sett. Det tar därför längre tid för oss att *lyssna* oss till *förståelse* av färöiska, än för Er att lyssna till och förstå svenska. Och ännu längre tid tar det för oss att lära oss *tala* färöiska, än för Er svenska. Här har verkligen danskan varit Er till hjälp! Men det är inte mer än rätt, att Ni, som det mindre folket, har dess fördelar. Ty vi svenskar bör lika mycket lära oss förstå och tala Färöiska, som Ni svenska. Icke minst därför, att Er litteratur är så levande och intressant! Och den vil vi helst ha i original och inte i översättning!

Låt oss fasthålla och utveckla den kontakt vi nu fått med och genom våra jämställda språk, öka våra ömsesidiga språk- och andra kunskaper om varandra, til ökad väckelse, respekt och solidaritet för framtiden! Och som ett tecken därpå har vi för framtiden överenskommit att i varandra årsböcker alltid ta in *minst* en sida i original av varandras språk! Här är den svenska sidan, hoppas Ni kan läsa, förstå och ha någon glädje av den!

Och så vill jag blott tacka för detta första besök, som om jag själv kan och får bestämma icke skall bli det sista. Nu kan jag lyssna och *förstå* färöiskt språk. Nästa gång skall jag försöka lära mig tala det. Läsa det kunde jag ju, innan jag reste hit. Tack för all vänlighet, hjälpsamhet och gästfrihet! Allt gott för framtiden för Färoarna oc Färoarnas Folkhögskola!

Malungs Folkhögskola, Vesterdalarna i augusti 1950.

Gunnar Furuland.

Føroya Fólkaháskúli 50 ár.

1899—1949.

Røða hildin 1. nov. 1949.

Tá eg nú royni at minnst aftur á farnu fimti árin, vil alt renna saman fyri mær, og eg minnst mest til byrjunarárin norður á Stongunum og í Fögrulíð. Yvir hesum fyrstu árum lýsir framvegis, so leingi sum eg livi, ein björt hugsjónarglæma. Tað var sum eitt samljóð millum hugsjónirnar og summarkvöldini í Fögrulíð. Tá sólin kom undan aftur Nestindunum og fór í kav, meðan hav og himmal litadust í hinar undurfagrastu litir. Alt var enn so spildurnýtt og borið uppi av trúgv og áræði ungdómsins. Eg haldi, at tað ongatíð seinni eydnaðist mær so væl at orðføra meg um tey fyri fólkaháskúlan eyðkendu andaligu mál, sum tá.

Seinni komu so mangir trupulleikar uppi av ymsum slag, peningatrot, sjúkdómur og politiskur tvörskapur, sum darvaði andan ovmikið. Men hitt dagliga skúlaarbeiðið slakaði ikki, tað helt fram við sama lag, fyri mítt viðkomandi burtursæð frá mei 1910 til mei 1911, tá eg, vegna umstøður, sum ikki skulu umrøðast longur út í æsir her, noyddist at vera frá öllum skúlaarbeiði. Frá 1914 til 1927 var eg lögtingsmaður, og tað kundi ikki umbera seg, at hetta partapolitiska starv dró nakað væl úr skúlaarbeiði mínum.

Eg síggi nú, at háskúlastarvið í Føroyum verður umrött í blóðum og røðum sum ein hövuðsstuðul í okkara tjóðskapligu menning hesi farnu 50 árin. Um hetta mál er tað ikki mín sak at mæla, hvørki við ella ímóti. Har afturímóti kann eg hava hug til at røða eitt sindur um tann anda, sum hevur íbirt og hildið uppi fólkaháskúlamálinum til hendan dag í Norðurlondum.

Vit hava hangandi her í skúlastovuni myndirnar av *N. F. S. Grundtvig* og *Kristen Kold*. Hesir menn eru teir, sum hava skapað *fólkaháskúlan*. Grundtvig var tann fyrri, ið bar hugsjónina fram. Hann var ein framúr lærdómsmaður í söguni og í tungumálum; men tað var ikki lærdómurin, hann í fremstu røð vildi geva fólki sínum; hann vildi geva tí ein livandi anda, sum kundi vekja í tí tjóðskapligan felagsskap á kristiligari grund.

Tað var øllum greitt aftaná 1830, at einaveldið í Danmark brátt hevði sæð sínar bestu dagar, og at fólk ið fór at taka ræðið í egnar hendur. Grundtvig, hugfangaður sum hann var av frælsisandanum, ynskti hetta; men hann óttaðist fyri, at fólk ið var ikki nóg væl búgv. Hin frælsi andin mátti festa búgv í hjörtunum, og tey máttu brenna fyri fosturlandinum.

Berur lærdómur var fyri Grundtvig drepani fyri andaligi lív. Hann hataði hin kalda kunnskap og hevur nýtt hörð orð um hann í skaldskapi sínum.

»Lys uden varme
er helvedes kval.«

sigur hann um upplýsing uttan andaligan hita. Hetta segði Grundtvig av egnum royndum. Hann, sum hevði verið andaliga vakin unglíngi, var, sum hann sjálvur skrivur, vordin ein óandaligur, sjálggóður heidningur, tá hann kom út úr látinskúlanum sum studentur. Hann nevndi hendan skúla »hin svartu skúlan«. Grundtvig hugsaði sær ein hægri skúla fyri borgara- og bóndasynir, har søga og skaldskapur undir einum kristnum lívssýni skuldu verða borin fram í livandi andabornum røðum, sum kundu hugfanga ung hjörtu. Tað var *hitt livandi orðið*, sum hann hevði meiri álit á enn bókina. Tað var hann, ið kom við navninum: *En folkelig højskole*. Tað vóru bert hægstu skúlar, fyri teir, ið studeraðu, ið itu háskúlar. Nú kom Grundtvig og tók hetta navnið til skúla, ið var atlaður ólærdum fólki. Hetta dámdist illa av teim lærdu. Grundtvig hugsaði ikki bert um Danmark við hesum skúla, men um øll Norðurlond. Hann kom tó aldri sjálvur til at virka við nakran tilíkan skúla. Tað var *Kristen*

Kold, sum setti ein tilíkan rættan fólkaháskúla á stovn í einum húsmannshúsum á Ryslinge Mark í 1851, og hann gjörði tað undir fátækum korum og uttan almenna hjálp. Hann fekk til at byrja við mótstöðu frá böndunum; men hann dugdi betur enn nakar annar at tala til ungdómin. Kristen Kold er ivaleyst merkiligasti skúlamaður, ið livað hevur, ikki bert í Norðurlondum, men í öllum tí víða heimi. Hann var heilt og fullt samdur við Grundtvig í hövuðsmálinum; men í hinum veruliga skúlastarvi nýtti hann sínar egnu mátar. Hann gav livandi kunnleika í sögu og byrjaði við mytologi og skaldskapi. Fram um alt elskaði hann frælsi. Næmingar hans máttu ikki kenna á sær, at teir vóru í skúla fyri at skula læra; ein hættilig roynd fyri meðal-lærarar, men Kold var ikki meðalmaður. Hann helt næmingum sínum fangnum, ikki við »disciplin«, men við síni livandi og lívgevandi talu og samtalu. Hann dugdi ta list at hugfanga. Meðan Grundtvig hugsaði sær, at hesin nýggi háskúli fyri fólkið fyrst og fremst hevði örindi til hina hægri bónda- og borgarastætt í Norðurlondum, sum við hjálp av hinum livandi orði meira enn við bókum skuldi gerast upplýst um sögu og skaldskap á kristiligari grund, tók Kristen Kold til at halda skúla fyri donskum bóndaungdómi, bóndasonum og húsköllum. Fyri honum galt fyrst og fremst um at vekja ungdómin til *livandi kristindóm*, til at fata við hjartanum, at Guð elskaði menniskjuna, og at menniskjan kundi finna frið við at elska Guð. Hansara skúlahald var av einum öðrum slag enn tað, sum fram fór í hinum almenna skúlanum, har meira galt um at læra uttanat enn at fata og hugfanga. Kold virkaði meira við at samtala við ungdómin um andalig evni, enn við at halda röður, og hann var ein meistari í, í jövnum orðum at föra samtalu inn á andaligar spurningar, sum kundu fáa næmingarnar til sjálvar at hugsa um teirra egnu persónligu stöðu til lívsins mest umráðandi spurningar í tíð og ævinleika. Kold líktist mest Sokrates í hesum, kundi eisini vera ironiskur sum Sokrates. Tað var kristindómurin, sum munin gjörði. Tað var Kristen Kold, sum fyrstur av monnum förði fólkaháskúlan inn á tað einfalda fólkalívið. Hövuðsmálið hjá

honum var hin persónliga ávirkanin millum lærara og næmingar. Hann gjörði meira burtur úr hinum persónliga samlívi, enn burtur úr lærdóminum. Hann vildi hava skúlan til eitt heim, har næmingarnir vóru húsfólk og kendu seg tryggar, og hann náddi hesum máli nærri enn nakar seinni háskúlamaður.

Fólkaháskúlahugsjón Grundtvigs var felagsnorrön, og fólkaháskúlin er eisini komin til öll norrön lond, síðst til Íslands og Föroya. Tað var ikki at vænta, at hesin skúli, har hann kom, framvegis skuldi hava sama lag, sum Kristen Kold gav honum, ja sjálvt í Danmark viku háskúlamenn frá tí lag, Kold hevði. Fyrsti fólkaháskúlin varð stovnaður sjev ár áðrenn Kold byrjaði, og hevði eitt heilt annað og stórmannsligari lag. Hann varð settur á stovn í Rödding, sunnan fyri Kongaáanna, í 1844. Hann varð stovnaður í besta samlag við hugsjón Grundtvigs. Skúlastjóri var ein lærdómsmaður, *Christian Flor*, og teir 22 fyrstu næmingarnir vóru stórbóndasynir, og har var ikki heilt lítið lagt eftir at geva næmingunum hollan kunnskap í tjóðskaparsögu. Tað er vert at geva gætur, at hesin skúli varð settur við markið, har týskt og danskt möttust og síðan hava barst um ræðið. Her mátti hitt tjóðskaparliga koma at liggja fremst. Í 1864 varð hesin skúli rikin burtur av Týskinum og settur aftur á stovn norðan fyri ána, í Askov; har stendur hann enn og eitur *Flors Højskole*.

Heldur ikki eftir Kolds tíð vildu allir danskir háskúlamenn kennast við lag hansara. — Tveir teir mætastu undangongumenn innan fyri hin danska fólkháskúlan: *Schröder* í Askov og *Nørregaard* í Testrup gjördu ikki mikið burtur úr Kristen Kold og hansara máta at halda skúla á. Kold tykist at hava verið hægri í metun við teir norsku fólkaháskúlarnar. Tað er eisini ein norskur háskúlamaður, ið skrivað hevur bestu bókina um Kristen Kold. Í Svíaríki varð háskúlin væl meira kunnskapargevandi enn í Danmark. Hin norski fólkaháskúlin varð meira líkur hinum danska. Hin íslendski er longst burtur frá upprunanum, ja, har er enntá navnið broytt. *Hjeraðsskólar* eita teir, og næmingarnir taka prógv.

Fólkaháskúlin vendi sér fyrst og fremst til ungdómin á landsbygdini, og hann fekk heldur aldri nakran týðning fyrir býarungdómin. Nú á dögum er fólkaháskúlin í Danmark farin mikið sundur eftir socialum og trúarligum flokkum, so har eru nú, umframt Grundtvigs háskúlar: arbeiðaraháskúlar, húsmannsháskúlar og missiðonsháskúlar.

Hetta kemur alt av, at fólkid so lætt fellur til at virða tey skiljandi social-politisku og trúarligu málini fram um hini andaligu hugsjónarmálini, sum benda móti felagsskapinum, felagsskapinum í sögu og fornminnum, máli og skaldskapi, og felagsskapinum í einum og sama Guði, sum er kærleiki og krevur bert, at menniskjuni skulu hava næsta-kærleika.

Hjá okkum, her nú *ein* fólkaháskúli hefur ant og roynt eftir förimuni at starva í 50 ár, kunnu vit neyvav av sommum siga, at skúlar og skúlamál hava ligið fremst hjá fólkinum. Tað er ikki fyrr enn hesi síðstu 20 árin, at fólk í summum bygdarlögum fyri álvara er farið at brellast eftir skúlum og hefur fingið vilja til at seta pening í skúlabyggingar og geva skúlalærarum betri lön.

Hvat krevur so Föroya fólk av hesum skúlum, tað so fegið vil hava? Krevur tað ein skúla, sum skal vekja fólkið upp til andaligt lív á tjóðskaparligari grund við at geva tí hollan kunneleika um fosturlandssögu, móðurmálið og náttúru landsins? — Ikki man tað vera alment fólkakrav; tí so hevði almenni skúli okkara neyvav verið skipaður, sum hann er. Og so mundu *vít* eisini átt eina størri og prýðiligari höll at sitið í í kvöld. — Men hvat um tað, tað, sum ikki er komið, kann koma, bert vit trúgva á tað.

Nei, kravið gongur í aðra átt. Tað er mest líkt til, at fólkið krevur av skúlanum, at hann skal geva börnunum *kunnskap*, tann kunnskap, sum kann hjálpa teimum fram í hesum kappingarsama heimi. Helst skal skúlin geva börnum og ungfólki *prógv*, »eksamen«. Tað skal vera so hent at hava nú á dögum. — Og hvør torir at siga ímóti hesum?

Er tað ikki so, at nærum hvør bygd nú krevur ein prógvandi millum- og realskúla settan oman á hvønn almenningsskúla úti á bygd.

Hetta er sum einhvör onnur sótt, ella læt okkum kalla tað móta. Hetta hevur ikki gingið her fyrr, og er neyvan fullstyrknað enn; men úti í heimi, í grannalondum, Danmark, Noregi og Sviaríki, har gekk henda eksamenssóttin fyri einum 50 árum síðan. Nú er hon almikið linkað har, so nú tala og skriva mangir skúlamenn har almikið um, hvussu teir kunnu sleppa undan prógvi, har tað ikki er heilt neyðsýnt, og um hvat teir skulu seta í staðin; tí hitt verunliga og fruktbara skúlaarbeiðið líður mikið undir allari hesari próvtöku. — Í hesum sum í öðrum liggja vit hálva öld ella heila aftan á grannalondunum. So hevur verið, men nýtist tað at vera? Tað er spurningurin. — Eg svari *nei*. Men eg leggi til: *Leingi stendur mannsevni til bata!*

Eina margfalda tókk skal eg til síðst bera fram skúlans og mína vegna í kvöld. *Eina tókk* til Föroyafólk, sum í 50 ár hevur sent so mikið av ungdómi sínum higar, at skúlin fekk nakað at starva við. *Eina tókk* til Háskúlafelagið, sum hesi mongu ár hevur dugnað skúlanum við peningastudningi bæði beinvegis og til næmingar. *Eina tókk* til Lögtingið, sum öll árin hevur veitt skúlanum studning, hóast allan tvídrátt har kundt vera um hendan skúla. *Eina tókk* til Havnar býráð, sum so mangan hevur víst skúlanum sína vælvild, umframt árligan peningastudning. *Eina tókk* til allar vinir skúlans í Danmark, Noregi, Sviaríki og Íslandi, sum rættu skúlanum hjálparhond, tá ringast stóð til.

R. Rasmussen.

Eitt sindur um nøkur mentanararbeiði.

Formaður felagsins hevur biðið meg skrivað nøkur orð í árbókina, hesum takki eg honum fyri og vil nýta høvi til at bera fram til umhugsanar eitt mál, eg havi haft í huga leingi: *at vekja ansin hjá börnum og ungfólki fyri mentan og tjóðminnum okkara.*

Nú spyr kanska onkur: hava vit Føroyingar nakra mentan, sum verd er at hava ans fyri og varða, og hvat skal tað til at vilja hava börnini við upp í hetta?

Til tess er at siga. Tað kann væl vera, at mentan okkara sæð við veraldareygum er fátæklig, men kortini er hon ein partur av heimsmentanini, ið sjálv varð fátæk, skuldi hon saknað tey mongu eyðkenni og sermerki hjá teimum ymisku fólkunum; og *vit* eiga onga aðra, annaðhvørt hon so er rík ella fátæk, hon er okkara, vit eiga og skulu tí einsamallir varða hana, vera góð við hana og varðveita hana til börnini!

Mentanin er tann arvur, ið forfedrar okkara — ofta í tungum tíðum — hava skapað og varðveitt gjögnum öldir, bæði ta handligu mentanina við bátinum á odda og ta andligu: »vårt kvæði, vårt mál, vára sögu og sögn.«

Land, lyndi og lívsháttur, lívsmöguleikar og lívsbardagi eru hjá okkum sum hjá øðrum fólkum grundin undir tí serliga mentanarvökstrinum og hava givið mentanini tey serligu eyðkenni sum skilja mentan okkara frá annara fólka og gera, at vit eru ein sermerkt tjóð.

Tað ræður tí um hjá okkum at varða um hesi eyðkenni, skulu vit ikki missa okkum sjálv burtur. Við hesum veri alls ikki sagt, at vit skulu byrgja okkum inni, tvörturímóti, eisini vit eiga ein part í teirri stóru heimsmentan, men vit skulu ansa eftir, at hon ikki tekur okkum av fótum, og tað ger hon, hava vit ikki røturnar fastar í heimi okkara, í heimbygd og heimlandi.

Farnu ættirnar nomu mentan sína í virki úti og inni. Tað er ikki meira, sum tað var. Nýggjar tíðir, nýggir hugsunarháttir hava vunnið seg fram, og tað skal og má so vera. Lívið skal verða livað. Lívsháttir skifta.

Tað er galið kortini at ugga seg við hesum. Tað, ið farið er í skiftandi tíðum, er ikki horvið, eitt sindur av tí býr enn í okkum,

einum og hvörjum, tó at vit oftast ikki vita tað ella hugsa um tað — tað er har kortini og er við uppi í at skapa okkum til tað, vit eru í dag. Alt, sum fedrarnir hava gjørt, ella hava ikki fingið gjørt, ilt og gott, alt er tann arvur, vit hava fingið og skulu rökja.

Skulu vit kunna tað, mega vit fyrst sjálv vita, hvønn arv vit hava fingið. Við álvarsamum arbeiði mega vit gera okkum kunnug við hann, — viðganga brek og brögd —, so at arvurin verður okkum til hjálpar í dagliga lívi og virki okkara, og vit verða før fyri at byggja víðari á honum við teimum amboðum, vit nú eiga: skúlum, bókmentum, vísind og list.

Hetta er ikki bara ein skylda, men neyðsýn, skulu vit eiga framtið sum menniskjur og fólk.

Arvur okkara og framtið eru óloysandi samanbundin.

N. F. S. Grundtvig, hin stóri fólkalærarin, segði einuferð: »Bare et Folk som kender sin Fortid og værner om sine Minder kan bygge en Fremtid.«

Álvarsom orð, ið verd eru at huga!

Hava vit einki fingið varðveitt av hesum arvi?

Jú, tíbetur vóru vit eydnusom at eiga menn í rættum tíma, ið tóku um endan og hjargaðu mongum, ið annars var farið, og góvu okkum tað til ognar fyri allar tíðir.

Aðrir tóku undir seinni og sótu við og gera tað enn eisini í okkara dögum, mangt er, takkað veri øllum hesum hjargað frá týning; men mangt man helst enn vera eftir.

Her er ikki stað at ummæla öll tey öki, sum ásett kundu verið, men bara eini tvey, sum tykjast hava serligan áhuga í dag, og öki har börn og ungdómur kundu verið við, sær sjálvum til gagns og gleði: ökin innan fyri tjóðminni okkara, ið vit vilja nevna: staðanövn og fólkaminni.

Onga tíð hevur hin stóri heimurin troðkað seg so inn á okkum sum nú. Lívsviðarkifti fólksins verða broytt dag frá degi, gamlir lívsháttir og siðir hvörva skjótari, enn vit geva tí gætur, ikki bara í stórbygdum, men í smábygdum við.

Okkara ætt man tí hava størri skyldu enn nøkur onnur at varða um tað, ið er eftir av gomlu mentan okkara, — savna og aftur savna — alt tað ið vit kunna, meðan tað enn er líð —, *alt* kann hava virði, — eitt so stórt og fjölbroytt tilfar sum möguligt, ið seinni tíðir kunna sálða.

Hetta má tó ikki verða fatað so, at savnanin kann verða gjörd eftir sumnum, einhversvegna, nei, skil má vera og föst skipan og neyðturvilgasta fæ til handa, skal úrslitið verða komandi ættum at gagni.

Men nógv kann verða gjört fyri lítið og einki.

Hugað fólk á bygd og skúlabörn og ungmannafeløg kunna her vera við sær sjálvum til uppenjingar og upplýsingar við tað, at tey í hesum arbeiði koma at kenna seg nærri heimbygd síni, — tess

náttúru og serkendu mentan — og á tann hátt nærri landi sínum og fólki, og harumframt vera við at savna tilfar, sum kann fáa týdning fyri vísindaligar rannsóknir.

Hvussu skal arbeiðið verða gjørt?

Sum kunnugt er, hevur Føroya Lögting sýnt hesum málum so miklan áhuga, at tað fyri nøkrum árum síðan setti nevnd at savna staðanövn og at gera forrannsóknir.

Nevndin heitti á lærarar og böndur um landið; hesir tóku væl undir og hava gjørt stórt arbeiði, sum teir eiga tökk fyri; nevndin hevur longu fingið nóg virðismikið tilfar.

Náttúrligast vildi verið, um henda nevnd ella annar stovnur, ið fær virki hennara upp í hendur, sendi út ymsar spyrjilistar við leiðbeining til skúlabörnini og onnur, sum hugað eru fyri arbeiðinum.

Viðvíkjandi staðanavnasavnan vildu eftir öllum at døma bæði lærarar og børn haft áhuga fyri málinum og hövdu kunnað bjargað stórum málsöguligum og mentansöguligum tilfari.

Tað sakar einki, um staðanövnini frammanundan eru savnað í bygdini, tí henda savnan kundi kortini verið týdningarsom. Vórðu börnini t. d. biðin um at skriva upp öll növn á garði (býlingi) teirra, ella tey növn, tey nýta á torvheiði, á dyrking o. s. fr., var tað í sær sjálvum forvitnisligt, umframt tað, at eithvørt »smánavn« kundi komið við, sum var sloppið hjá staðanavnasavnanarum. Stórstan týdning vildi henda savnan tó haft fyri börnini sjálv. Nógvar ferðir meira meðvitandi enn áður komu tey at kenna garð sín og heimbygd, og við hesum kunnleika vaks kærleikin. Tey lærdu nógv növn, sum annars nú fara undir grønu torvu við teimum gomlu. Tey lærdu at virða mangt, sum tey neyvann annars hugsaðu um.

Óhugsandi var væl ikki, at hetta kundi verið gjørt í skúlatíðini, serliga í sögu- og føroyskt tímum sum heimbygðarlæra, ein lærugrein, ið hevur vunnið nóg fram í hinum Norðurlöndum.

Forvitnisligt var at gjørt hetta á Føroya Fólkaháskúla, har meira lúgvín ungdómur úr öllum Føroyum kemur saman.

Og ungmannaafelögnum átti hetta at verið mál at virka fyri.

Fólkaminnasavnan er væl tyngr og torföri enn staðanavna, men her kundu ungmannaafelögin óivað gjørt nóg, og stórri skúlabörn kundu við góðari leiðbeining lært almikið.

Sjálvsagt skuldu verið gjördir spyrjilistar við leiðbeining, hetta varð stórt arbeiði, men hevði loyst seg.

Tað er ikki so ófört — sum tað í fyrstu syftu kann tykjast, tí at *alt.* ið nemur við liv fólksins, hevur í hesum føri virði, tað ræður hara um, at arbeiðið verður gjølla gjørt, allar frágreiðingar mega vera beinar og orðrættar eftir frásögumonnum o. s. fr.

Tað kann vera ivasamt, hvar best er at byrja, men rættast man

vera her, sum í öðrum förum, at byrja í smáum, við tí sum liggur næst og er lættast.

Flestir lærarar hava ivaleyst latið börnini skriva stíl um heimbygd sína yvirhövur; hetta er góð byrjan. Síðan kunna verða tikin upp ymisk sermál í bygdini, frágreiðing um: lendið, gomul hús og növn á hvörjum parti í teimum, búnyttur og ambøð og növn á teimum, hvussu tey eru evnað og verða nýtt, um serligir siðir ella pátrúgv eru knýtt at tí og tí ambøði ella arbeiði o. s. fr. — um innanduraarbeiði, matgerð, klædnagerð o. a., og uttanduraarbeiði, velt-ing, veiði, torvrökt og útróður o. s. fr.; og eftir förimuni um trúgv og pátrúgv, læknaráð, siðir, sagnir og ævintýr, máliskur, gátur og spöl o. s. fr. — stutt sagt, alt sum sigur okkum nakað um lív og lívsuppfatan fólksins, — gerandis og heilagt, — gjögnum öldir og í dag.

Hesi arbeiði krevja tíð og nærlagni, men lönin er ríkilig í arbeiðinum sjálvum, og hon verður stórri seinri, tá ið hesir spyrjilistar aftursendir til miðstöðina einaferð verða evnaskipaðir og samarbeiddir við tilfarið, ið vit frammanundan eiga á prenti og í handriti, — tá kundu skúlarnir fingið eina avskrift av sövnum teirra nýtlu sum lærugrein.

Hvört gagn hetta vildi verið teimum, ið serligan tokka hava til heimbygd sína og menningarsögu okkara yvirhövur, er óneyðugt at nevna.

Hövuðslönin er kortini í teirri serligu uppvenjing, ið börn og ungdómur fáa og við teimum fólk okkara alt. Kærleikin til heimbygdina vil so við og við vaksa og umfata landið alt, tess náttúru og mentan, og fólkid alt, tess arv og framtíð, og hann vil fáa okkum at fata, at vit ikki eina eru bygdarinnar börn, men at vit eisini eru börn landsins. Henda fatan vil síðan vekja samhug og vilja til samvinnu við meðmenniskjum okkara og felagsskap við grannalond okkara.

Tá verða vónir um, at vit sum fólk fáa ta styrki og tað sjálvsálit, ið skal til, skulu vit vera ment at vera tjóð millum tjóðir.

Sverri Dahl.

Skrivari skiftir.

Síðani R. Rasmussen gav seg frá í 1916 hefur Tórur Axalsson Dalsgaard verið skrivari felagsins til hann nú gefur frá sær, tí hann kann ikki fáa stundir til hetta. Tórur hefur í hesum sum í öllum, hann tekur sær fyrri, starvast av fullum huga, alt hefur verið gjört til sína tíð, og hann hefur ikki sagt seg undan at átaka sær stór tiltök fyrri felagið. Tað var hann sum fyrst og fremst bar tað stóra arbeiðið av minnisritinum. Og tað var ikki smávegis hetta elvdi sínum manni av áhaldandi arbeiði. Tá ið hann nú fer frá, siga vit hervið Tóra okkara bestu tökk fyrri ta vælvild og tað arbeiðságrýtni, hann hefur víst hesum felag.

Nú hefur Ingvard Jacobsen skrivstovumaður lovað at átaka sær skrivarastarvið. Vit kenna hann so góðan, at vit vera ikki svikin.

Skúlin treingir til felagið. Tað tiltak, vit hava í huga, at endurnýggja skúlahúsin, má og skal gerast. Tað ber ikki til, at vit nú longur skulu sakna sámulig arbeiðskor á okkara einasta háskúla. Nú koma vit inn í eitt nýtt ár; lat hetta árið 1951, verða eitt arbeiðsár í Føroya Fólkaháskúlafelag. Latum okkum royna at økja tann pening, vit hava savnað til skúlabygging munandi, áðrenn vit hittast til ólavsökufund, so vit kunnu vísa, at tað er tiltak og gróður í fólkinum.

Stjórnin kemur ivaleyst at heita á tykkum limir úti um oyggjararnar í ár um at dugna eina hond í arbeiðinum, á ein ella annan hátt, sum vit nú eftir förímuni finna hóskandi. Tað er tá okkara vón, at hvør sær ger sítt ítarsta. So skal skjótt tann nýggi skúlin standa reistur og eitt fíggarligt grundarlag skapað, so skúlin fult og heilt kann fáa tey arbeiðskor, hann hefur uppiborið.

— — — — —
»Det murkna gamla, det omogna nya
med blind förbittring kämpa nu om världen.
Vart striden lutar, det vet mänskan ej,
dess lottar väges på de gömda vikter,
som hänga dallrande emellan stjärnor:
men ljusets vän vet lätt sin plats i striden.
Det sägs att solen sänks, att dagen grånar:
välan, så kämpen under aftonrodnan;
dag är det nog ännu att vinna slaget.

Tegnér.«

Heðin Brú.
felagsformaður.

Roknskapur Föroya Fólkaháskúlafelags 1948—49.

INNGJÖLD:

Í varðveitslu 1. apríl 1948:		
Byggigrunnurin	4.202,08	
Ogn felagsins	4.200,29	8.402,37
<hr/>		
Limagjald (667 limir)		3.348,88
Rentur í Föroya Banka		258,72
<hr/>		
Samanlögð inngjöld		12.009,97
<hr/>		

ÚTGJÖLD:

Prenting	1.379,00	
Postgjald, pappír o. a.	87,25	
Lýsing	7,60	
Goldið part í minningarriti í forh.	3.400,00	4.873,85
<hr/>		
Í varðveitslu 31. mars 1949:		
Kassapeningur		147,96
Í Föroya Banka:		
Byggigrunnurin	5.859,02	
Ogn felagsins	1.129,11	6.988,16
<hr/>		
Samanlögð útgjöld		12.009,97
<hr/>		

Víðmerkingar: Minningarritið verður at kosta o. u. 7.800 kr., hesin peningur fæst so:

Goldið í forhold	3.400,00	
Rest av ogn	1.100,00	
Mentunargrunnur Föroya löglings	1.500,00	
½ limagjald til heystar	1.650,00	
Bókasöla ætlað	2.000,00	
<hr/>		
		9.650,00

Tórshavn, 20. juli 1949.

Tórir Axalsson Dalsgård.

Roknskapurin er kamaður av stjórnini og er funnin at vera rættur.

H. J. Jacobsen. Cl. Dalsgård. Jacob av Skarði.

Roknskapur Föroya Fólkaháskúlafelags 1949—50.

INNGJÖLD:

Í varðveitslu 1. apríl 1949:

Byggigrunnurin	5.859,02	
Töka ogn felagsins	1.277,10	7.136,12
Limagjald (671 limir)		3.534,78
Rentur í banka		57,97
Hjá bókabúðum fyri bókur		1.230,00
Úr mentunargrunni Föroya Lögtings		1.500,00
Samanlögð inngjöld		13.458,87

ÚTGJÖLD:

Styrkur til ein næming		280,00
Goldið rest av minningarríli		4.571,16
Kransar		35,00
Lýsingar o. a.		36,15
Í varðveitslu 31/3 1950:		
Kassapeningur		60,43
Byggigrunnurin í Föroya banka	7.246,13	
Byggigr. úti f. seldar bókur	380,28	7.626,41
Töka ogn felagsins	849,72	8.476,13
Samanlögð útgjöld		13.458,87

Herumframt eigur felagið o. u. 500 eint. av minningarrítinum í goymslu.

Flytt roknskaparskoðaranum við skjölum og bókum tann 29. juni 1950.

Tórshavn, 29. juni 1950.

Tórir Axalsson Dalsgård.

Eg havi gjögnumgingið roknskapin og funnið hann at vera samsvarendi bókur og skjöl. Kassin er taldur, og havi eg sostatt einki at finnast at.

Tórshavn, 28. juli 1950.

Ingvard Jacobsen.

FØROYA FÓLKAHÁSKÚLI

TELEFON 243

Summarskúli fyri gentur
frá 1. mei til ólavsøku.

Vetrarskúli fyri dreingir
frá 1. oktober til 1. mars.

Ólavsøkufundurin

Ólavsøkuaftan hevur Føroya
Fólkaháskúlafelag almennan
fund á skúlanum, og aftan á
almenna fundin verður van-
ligur ársaðalfundur felagsins.

Stjórnin.